

כט, יב). ויש שפירש, שלמסקנת הגמ' יכול לומר ברכת המזון והבדלה על אותו כוס גם אם יש לו כוס נוספת, ששניהם על דבר שכבר היה, ברכת המזון על האכילה שאכל, והבדלה על הזמן שכבר עבר, דהיינו השבת שעברה (מגיד משנה שם, בדעת הרמב"ם שם. והמכתם והמאירי כתבו בדעת הרמב"ם, שהטעם שיכול להבדיל על אותה כוס, מפני שהבדלה היא מדרבנן [ולשיטתו מותר לעשות מצוה דאורייתא יחד עם מצוה דרבנן], וראה דבר שמואל).

■ להלכה, האוכל בערב שבת וגומר סעודתו וקידש היום קודם שבירך ברכת המזון, מברך ברכת המזון על כוס ראשון, ואחר כך אומר קידוש היום על כוס שני. ואינו אומר שניהם על כוס אחד, שאין עושים מצוות חבילות חבילות (שו"ע א"ח רעא, ו, ומשנ"ב שם, כח).

האוכל בשבת וחשכה, גומר סעודתו ומברך ברכת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו. ואם יש לו שתי כוסות, מברך ברכת המזון על הראשון, ואחר כך מבדיל על השני, שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות [ורק אם אין לו אלא כוס אחד מותר, כדעת הראב"ד] (שו"ע שם רצט, ד, ומשנ"ב שם, יג, ובמשנ"ב מהר"ד דרשו שם הע' 17. וראה שם פרטים נוספים).

גופא יום טוב שחל להיות אחר השבת רב אמר יקנ"ה וכו', ובכל הדעות בגמ' לא הוזכרה ברכת הבשמים, ומשמע שבמוצאי שבת שחל ביום טוב אינו מברך על הבשמים כמו בכל מוצאי שבת, וטעם הדבר, מכיון שהבשמים באים להשיב את הנפש על איבוד הנשמה היתירה שמסתלקת במוצאי שבת, וכאן שהוא יום טוב שגם בו יש נשמה יתירה, אינו צריך לבשמים (רשב"ם). ומה שלא תיקנו לברך על הבשמים גם במוצאי יום טוב (קושית התוס'), כיון שהנשמה היתירה שבאה ביום טוב היא פחותה משל שבת, והסתלקותה אינה חשובה כל כך שיצטרך לברך על הבשמים מחמתה (פסקי הרי"ד, וראה מאירי). ויש שכתב שהנשמה היתירה שבאה ביום טוב אינה מסתלקת במוצאי יום טוב (האמונה והביטחון [המיוחס למב"ן] כא), כיון שקדושתה באה על ידי ישראל שמקדשים את החודשים, ומעלה שבאה על ידי עבודתו של האדם אינה מסתלקת ממנו, מה שאין כן שבת שקדושתה בידי שמים (דבר שמואל בשם השפת אמת; קדושת לוי פסח). ויש שסובר שיום טוב אין בו כלל נשמה יתירה [ולכן אין מברכין על הבשמים במוצאי יום טוב], ומה שאין מברכין עליהם במוצאי שבת שחל ביום טוב, הוא משום ששמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועילות כמו בשמים (תוס' ד"ה רב). ויש שסובר שאף במוצאי שבת שחל ביום טוב יש לברך על הבשמים (אור זרוע עב, צב; מרדכי ביצה תרצג, בשם רבינו גרשון ורבינו משולם), ומה שלא הוזכרה כאן גם ברכת הבשמים, כי בכל מקום הם באים יחד (ראב"ה ב, תקכה), או שכיון שאינה מצוה אלא מנהג, אינה חשובה לתת בה סימן יחד עם האחרים שהם מצוה (אור זרוע שם). ■ להלכה אין מברכים על הבשמים במוצאי שבת שחל ביום טוב (משנ"ב תעג, ג).

גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום - שברכת המזון קודמת לקידוש היום, מפני שהיא תדירה יותר, או מפני שכבר אכל ונתחייב לברך קודם שקידש היום (בעל המאור. וראה דבר שמואל). ויש שפירש, שברכת המזון קודמת לקידוש, שנחשבת כעקירת השולחן לכבוד שבת (הערוך הגר"ש אלישיב).

נימרינהו לתרייהו אהרא פסא - וקושיא זו היא רק על רבי יוסי שסובר שאינם מפסיקים באמצע הסעודה, אבל על רבי יהודה לא קשה, שכיון שלדעתו מפסיקים באמצע הסעודה בברכת המזון ועקירת שולחן, מובן מדוע צריכים לאומרם על שתי כוסות (רשב"ם). שהרי הטעם שצריכים לעקור השולחן הוא כדי שהקידוש לא יראה כהמשך של הסעודה חול, ומאותו טעם עצמו צריכים גם לקדש על כוס אחרת, כדי שלא יראה שהוא כהמשך של הסעודה החול (דבר שמואל).

לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות, מפני שנראה שהן עליו כמשה שממנהר לפורקו מעליו (רשב"ם; רש"י סוטה ח, א ד"ה חבילות, ותוס' שם ד"ה ווא). ויש שפירש, מפני שצריך שיהיה לבו פנוי למצוה שעוסק בה, ולא יהיה עסוק במצוה נוספת (תוס' מו"ק ח, ב ד"ה לפי. וראה ארעא דרבנן מערכת א סוף אות ב שהקשה, שלאחר שסיים לברך ברכת המזון, לבו פנוי, ומדוע אינו יכול לקדש עליו). ודין זה הוא מדרבנן (תוס' סוטה שם). ויש אומרים שהוא מדאורייתא (מצפה איתן כאן, בדעת התוס' במו"ק שם).

מקבל דבשביעי של פסח עסקינן וכו' - והיינו שיום ראשון של פסח חל ביום ב', ושביעי של פסח חל במוצאי שבת. ואף שאין פסח חל ביום שני, שהרי הכלל הוא ש'לא בד' פסח', בזמן חז"ל שקידשו בית דין את החודש על פי הראיה, כלל זה אינו קיים, ואפשר שיחול ביום שני (אור חדש, על פי רש"י לעיל נח, ב ד"ה בשני. וראה תוס' שם ד"ה כאילו, וצל"ח כאן). ויש שפירש, שכוונת הגמ' ליום טוב שני של גלויות [של שביעי של פסח], והיינו שיום ראשון של פסח חל ביום א', והיום השמיני שהוא יום טוב שני של גלויות, חל במוצאי שבת (רבינו פרץ).

אלא הבדלה וקידוש קדא מילתא היא, ששניהם נאמרים משום קדושת היום, והבדלה עצמה מזכיר את קדושת היום טוב, שאומר [במוצאי שבת ליום טוב] 'המבדיל בין קודש לקודש' (רשב"ם). וראה בפירוש הר"ן על הרי"ף. ויש שפירש, שקידוש והבדלה אי אפשר לזה בלא זה, שבשעה שיצאה השבת, נכנס יום טוב (מהר"ם חלאווה).

ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו, ולכן אין לומר את שתיהן על כוס אחת. ומטעם זה הוא הדין ברכת המזון והבדלה, תרי מילי נינהו ואין לאומרם על כוס אחת, ומה ששינוי בברייתא שהנכנס לביתו במוצאי שבת ואין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומברך עליו ברכת המזון וגם אומר עליו הבדלה, הוא משום שאין לו כוס נוספת, וכתירוח הגמ' לעיל [ותירוח זה נשאר גם למסקנת הגמ'] [ע"פ רשב"ם ותוס' להלן קו, א ד"ה ושמע; וכן דעת הראב"ד שבת